

בעלמא, (13) בתר אבוה שדינן ליה, ואין אומרים: עובר ירך אמו.

אלא, הא דאמר רבא: נכרית מעוברת שנתגיירה בנה לכשילד אין צריך טבילה, מפני שטבילת אמו עלתה לו (14) —

תיקשי לך: כיון שעובר לאו ירך אמו — אמאי אין צריך הולד טבילה לכשילד?!

וכי תימא: אין טבילת אמו מועלת לולד, אלא טבילת הולד עצמו בעודו במעי אמו היא שמועלת לו, ואף שגופה של אמו חוצצת בינו ובין המים לא הוי חציצה משום דרבי יצחק.

דאמר רבי יצחק: דבר תורה רובו של טובל שהיה עליו דבר החוצץ בינו ובין המים ומקפיד עליו [מצטער עליו הטובל, רש"י עירובין], הרי הוא חוצץ.

אבל רובו [וכל שכן מיעוטו] שאינו מקפיד עליו, אינו חוצץ.

ולפי זה הוא הדין בעובר שאינו מקפיד על החציצה, שכן הוא דרך גידולו של ולד [רש"י], הרי זה אינו חוצץ. (15)

אי אפשר לומר כן, דהא אמר רב כהנא: לא עמ-ב שנו "אינו מקפיד עליו אינו חוצץ", אלא כשהיתה החציצה על רובו של טובל בלבד.

אבל כולו של טובל שהיתה עליו חציצה, הרי זה חוצץ אף שאינו מקפיד.

ואם כן, הולד שכולו מכוסה הוי חציצה אף שאינו מקפיד עליו, ועל כרחך טעמא הוא משום "עובר ירך אמו" וטבילת אמו עלתה לולד, ותיקשי לך דאמרת: עובר לאו ירך אמו?!

ומשנינן: לעולם הטעם הוא משום שאין אמו חוצצת בטבילת העובר, ושאינו עובר דהיינו רביתה [כך היא דרך גידולו] ואין שם חציצה עליו כלל.

כי אתא רבין [רש"ש] אמר רבי יוחנן:

באומות — הלך בבניהם אחר הזכר.

נתגיירו — הלך אחר פגום שבשניהם.

כלומר: כשאנו באים לקבוע על ולד הבא משתי אומות אם דינו כאומה שבא אביו

למאן דאמר עובר לאו ירך אמו הוא, ויש כאן הטבלת האם לולדה, הכל מעשה גרות אחת הוא, ואין הולד יכול למחות לכשיגדיל, ואינו דומה לגר קטן שהטבילו אביו שיכול למחות משהגדיל. אכן האבני מילואים בסימן ד, כתב שלמאן דאמר עובר לאו ירך אמו הוא, יכול למחות כשיעשה גדול.

15. ואף שמדרבנן חוצץ אפילו רובו שאינו מקפיד "הכא אוקימנא אדאורייתא", רש"י.

13. כלומר: בשאר אומות [או אף בשאר פסולי קהל], בכל מקום שאין ביאתו בעבירה, בתר אבוה שדינן ליה, כן נראה לפרש לפי שיטת הראשונים, שעל פיה מתבאר כאן סוגייתנו.

14. לשון רש"י הוא: אין צריך טבילה לשום גירות, דסלקא ליה טבילה דאימיה; לשון רש"י משמע, שגירות הולד גירות נפרדת היא, אלא שטבילת אמו מועלת לו, ובענין זה האריכו האחרונים.

ובאסופות רבינו חיים הלוי ביאר, שאפילו

ממנה, או כאומה שבאה אמו ממנו, יש חילוק בין אם נולד להם קודם שנתגיירו, שבזה אנו מיחסים את הולד לאומת אביו, לבין אם נולד הולד אחר שנתגיירו אביו ואמו, שבזה אנו מיחסים את הולד למי שהוא פגום יותר, וכדמפרש ואזיל.

באומות הלך אחר הזכר:

כדתניא: מניין לגוי אחד מן שאר האומות שאינו משבע עממין, **שבא על הגויה הכנענית**,⁽¹⁾ שהיא משבע אומות שנצטוונו עליהם "לא תחיה כל נשמה", והוליד ממנה **בן, שאתה רשאי לקנותו בעבד**, כלומר: אינו חשוב כנעני, ומותר אתה להחיותו, הואיל והולך הוא אחר אביו.

איש הנושא אשה ממקום אחר, דרך הוא שהאיש גולה אחר אשתו למקום מגוריה, ואין האשה גולה אחר בעלה, לפי שדרכו של איש לגלות, ולא של אשה.

שנאמר: ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגויים אשר סביבותיכם [ולא מן הגויים שבארצכם, עליהם נצטוויתם: לא תחיה כל נשמה] מהם תקנו עבד ואמה. "**וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו**" [וממשפחתם אשר עמכם אשר הולידו [בארצכם], כלומר: מאלו שאבותם באו לגור בארצכם ממקום אחר ונעשו תושבים בה [רש"י].⁽²⁾

יכול אפילו אחד מן הכנענים שבא על אחת מן שאר האומות, והוליד בן, שאתה רשאי לקנותו בעבד,⁽³⁾

תלמוד לומר: וממשפחתם אשר עמכם אשר "הולידו" בארצכם.

לא התירה תורה אלא מן "הנולדים" בארצכם במקום מגורי אמם, ולא מן "הגרים" בארצכם, שאין אמו מן הארץ הזאת אלא ילדה אותו במקום מגוריה ובא הבן לגור בארץ.

ומן הסתם לא אסרה תורה את הנולדים בארץ אחרץ אלא כשאביו הוא כנעני והלך אחר אשתו ושם ילדה.

תו מפרשינן הא דאמרין: נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם:

במאי?

אילימא בגר מצרי שנשא גר עמונית, והולכים אחר הפגום המצרי לאסור את בנו, ומשום שאמרה תורה: "להם, הלך אחר פסולם".

אי אפשר לומר כן, שהרי: **מאי פגום "שבשניהם"** — דמשמע: שניהם פגומים הם אלא שהאחד פגום יותר — **אית בה?!**

1. והוא הדין לחוית וליבוסיית, אלא שכולם נקראים על שם כנעני דכתיב: ארץ כנען, רש"י קדושין.
2. לשון רש"י הוא: תלמוד לומר מבני התושבים, שבאו אבותם מאומות אחרים ונעשו

3. מסתבר לפרש, יכול הייתי אומר לא אסרה

כי אם בעמונית אנו עוסקים, הרי האשה אינה פגומה כלל, כיון שעמוני אמרה תורה ולא עמונית.⁽⁴⁾

אלא כגור עמוני שנשא גיורת מצרית [שהוא והיא פגומים שהרי מצרית ראשונה אסורה, רש"י] הולכים אחר הפגום שבשניהם כיון שאמרה תורה "להם הלך אחר פסולם",⁽⁵⁾ ולפיכך:

אי זכר הוי הולד, שדייה בתר עמוני — שהוא פגום יותר מן המצרית שהרי אסור לעולם — להיאסר לעולם.

אי נקבה הויא הולד, שדייה לולד בתר

מצרית ותהיה מצרית שניה לאוסרה, ואל תדוננה כעמונית, להתירה "משום עמוני ולא עמונית".⁽⁶⁾

מתניתין:

ממזרין ונתנינין [הם הגבעונים שהיו מבני שבע אומות שבארץ ישראל, ונתגיירו בערמה בימי יהושע, ונתנם יהושע לחוטבי עצים ושואבי מים] אסורין, ואיפסורן איסור עולם כלומר: זרעם וזרע זרעם עד עולם —

ואף שלא אמרה תורה אלא "לא יבוא ממזר

תורה אלא מי שאביו ואמו כנעני, ולפיכך הצירה התורה בין שאמו אינה כנענית ובין שאביו אינו כנעני, אבל אין מסתבר לומר שילך הולד בכל מקום לקולא, שהרי מהיכי תיתי ילך אחר אחר אמו לקולא ולא אחר אביו לחומרא.

4. ראה מה שנתבאר בזה בהערה בסוף הסוגיא.

5. כתבו האחרונים, שיש לפרש גם מה שאמר רבין "באומות הלך אחר הזכר", דהיינו לענין עמוני שנשא מצרית וללמדך, כיון שנולדה בגוית הרי היא הולכת אחר הזכר אפילו אם נקבה היא, ואם נתגיירה הרי היא מותרת כעמונית ואינה אסורה כמצרית.

ובטעם הדבר שלא אמרה הגמרא כן, ביארו בשתי דרכים:

א. הלשון משמע דיש נפקא מינה בדין זה בגויות.

ב. עיקר כוונת הגמרא היתה להביא המקור לדין זה שהוא בכנעני, ראה בכל זה בעצמות יוסף בקדושין.

6. לפי דעת הראשונים — שעל פיהם מתבארת הסוגיא כאן — בדעת רבה בר בר חנה ורב דימי, שאין אומרים "הלך אחר פסולם" במקום שיש קדושין ואין עבירה, נמצא בפשוטו, שרבין חולק על שניהם, ולכן הולכים אחר הפגום שבשניהם, אף שביאת פסול קהל בפסול קהל היא שהיא ביאת היתר.

וראה בביאור הגר"א סימן ד ס"ק יג, שכתב לדקדק מלשון הגמרא כאן "כי אתא רבין וכו'", דזה משמע דאתי לאפלוגי עליהם.

וראה עוד ברש"י לעיל עו ב ד"ה אשיא [וכן הוא ברש"י סוטה ט א], שכתב בדין מצרי שני הנושא מצרית ראשונה, שהבן הוא שני משום "הלך אחר פסולין", וזה שלא כדברי רבה בר בר חנה שהוא מצרי שלישי, ושלא כדברי רב דימי שהוא מצרי שני משום "אשר יולדו" ולא משום "הלך אחר פסולין". ומזה משמע אף בדעת רש"י, שרבין חולק על רבה בר בר חנה ועל רב דימי, וראה מה שכתבו בביאור שיטתו בביאור הגר"א שם, ובשער המלך פרק יד מאיסורי ביאה.

ב. בחידושי רבינו שמואל [יבמות, קונטרס

גמרא:

אמר ריש לקיש: אף שהממזר הזכר אכן אסור אף לאחר עשרה דורות, מכל מקום ממזרת נקיבה **לאחר עשרה דורות**, הרי היא מותרת, ודלא כמבואר במשנתנו, וכדמפרש ואזיל.

והטעם: הואיל וכל עיקר איסור הממזר

בקהל ה', גם דור עשירי לא יבוא לו בקהל ה'", ואין בכלל זה אלא עד דור עשירי בלבד, מכל מקום, הרי הם אסורים לעולם. כי לומדים בגזירה שוה מעמוני ומואבי, שאף הממזר אסור איסור עולם כמותם, וכדמפרש בספרי ובגמרא.⁽⁷⁾

אחד זכרים אסורים ואחד נקבות.

היתר אין אומרים הלך אחר הפגום, הרי שהותר דוד לבוא בקהל מאחר שביאת בועז ברות היתה ביאת היתר משום "עמוני ולא עמונית", והלך אחר הזכר ולא אחר הפגום.

ג. במגילת רות כתוב, שאמר הגואל לבועז "לא אוכל לגאול [ולקחת את רות] פן אשחית את נחלתי [כלומר: הבנים]", והיינו שטעה ב"עמוני ולא עמונית" וחשש שזרעו ייפסל, כדפירש רש"י; ותמה המהרש"א לעיל עז א: כיון שטעה, לא היה לו להזכיר את הבנים, אלא כך היה לו לומר: "לא אוכל לגאול, כיון שאמרה תורה: לא יבוא עמוני בקהל ה'?! וראה תירוץ המהרש"א על זה, ותירוצו של מרן רי"ז הלוי בחידושו על מגלת רות.

וב"מגילת ספר" פרשת כי תצא ביאר, שידע הגואל בהיתירה של רות עצמה משום "עמוני ולא עמונית", אלא שהיה סבור: אף על פי כן אם יבוא עליה ייפסלו בניו הזכרים, וכפי שאכן היה נראה לומר מן הסברא, ולא עלתה על דעתו הביאורים שנתבארו לעיל בביאור הכשרם של הבנים.

7. כתב הרש"ש: לכאורה יפלא, למה כתבה התורה "עד עולם" בעמוני המאוחר בתורה, ולא בממזר שקדם לו בסדר הכתובים? ונ"ל משום דרבי יוסי סבר בקדושין עב ב, דממזרים יהיו טהורים לעתיד לבוא ופסקינן שם כוותיה, ו"עד עולם" פי שנים במובנו.

בענין פסולי קהל אות א], נסתפק בטעם הדבר שהנושא עמונית והוליד זכרים אין הם נאסרים, מאחר שאמם מותרת מדין "עמוני ולא עמונית", וכדאמרין כאן: "אילימא במצרי שנשא עמונית מאי פגום שבשניהם אית בה עמוני ולא עמונית", וכמבואר בסוגיא לעיל, שמטעם זה התירו את דוד לבוא בקהל; שהרי בסברא היה מקום לומר: אף שהתירה התורה את הנקבות, מכל מקום בניהם הזכרים יאסרו, שהרי עמוניים הם מצד אמם, ואף שאביו אינו עמוני, נלך אחר הפגום שבשניהם.

וביאר אופן אחד, שאין היתר העמונית היתר ביאה בעלמא, אלא שפקע ממנה שם האומה בכלל [ואף שבגויותה שם האומה עליה כמו שהוכיח שם], וכיון שכן אי אפשר לאסור את בניה.

ואופן שני ביאר: אין הולכים אחר האם משום "הלך אחר פסולם", כיון שהיא עצמה אינה פסולה, ואף שלענין בניה פגומה היא.

ונפקא מינה באופן שבא גוי על גיורת עמונית, שבעל כרחך אתה מייחס את הולד לאמו, הואיל ואחר אביו אינו מתיחס כלל כדין גוי הבא על בת ישראל; ונמצא שלפי ביאור ראשון, לא יהיה הולד עמוני, הואיל ופקע מאמו שם עמונית, אבל לפי טעם שני הרי בעל כרחך מיוחס הולד אחרי אמו, וראה שם מה שכתב בזה.

ולפי דעת רבה בר בר חנה ורב דימי שבביאת

כי דין זה תלוי במחלוקת תנאים, וריש לקיש כאותו תנא שנחלק בדבר על התנא של משנתנו.

נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע [בחולין קב ב], בכל דבר הלמד מחבירו בגזירה שזה ובבנין אב האם אומרים "דון מינה ומינה" [למד ממנו, וממנו], שנלמד מהדבר המלמד אל הדבר הנלמד, שיהיה הנלמד כמו המלמד בכל דיניו, כמותו.

או שאנו אומרים "דון מינה, ואוקי באתרא" [למד ממנו רק את הדבר המסויים, אך העמידהו הלאה במקומו], כלומר: אחר שלמדת בפרט מסויים את דין האחד מחבירו, השאר את הדבר הנלמד כדינו.

הא — ריש לקיש, המתיר את נקבת הממזר לאחר עשרה דורות — **כמאן דאמר: דון מינה ומינה** —

כלומר: מאחר שלא למדת לאיסור ממזרות לאחר עשרה דורות אלא מעמון ומואב, הרי שעל כרחך אתה למד תוספת זו שלמדת כפי שהיא אצל עמון ומואב. ומאחר שלא אסרה תורה את הנקבות בעמון ומואב לאחר עשרה דורות, אף בממזר לא תהא הנקבה אסורה אלא עד עשרה דורות, אבל מכאן ואילך מותרת היא כנקבת עמון ומואב.

והא — משנתנו האוסרת את נקבת הממזר לאחר עשרה דורות — **כמאן דאמר: דון מינה ואוקי באתרא** —

כלומר: אף שאת עיקר פסול ממזר לאחר עשרה דורות מעמון אתה למד, אין אתה חייב ללומדו כפי שהוא, ולהתיר את הנקבה כיון שבעמון מותרת היא. אלא השאר את

לאחר עשרה דורות הוא משום דיליף "עשירי" [גם דור "עשירי" לא יבוא] "עשירי" מעמוני ומואבי שנאמר בהם: לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור "עשירי" לא יבוא להם בקהל ה' "עד עולם".

ללמדך: אף כאן בממזר, הרי הוא אסור לאחר עשרה דורות —

אם כן, על כרחך אתה אומר: **מה להלן** — בעמון ומואב — **נקבות מותרות מיד, אף כאן** — ממזר לאחר עשרה דורות שמהם הוא נלמד — **הרי הנקבות מותרות**, כי אין לך ללמוד לממזר יותר מן העמוני, והרי אין נקבת עמון ומואב אסורים לאחר עשרה דורות.

שמה תאמר: **אי מה להלן** — בעמון ומואב — **הרי הנקבות מותרות מיד** כשנתגיירו, **אף כאן** תהא הממזרת מותרת מיד?!

אל תאמר כן, הואיל וכי **אהני גזירה שוה** — להתיר את הנקבות — **מדור עשירי ואילך** בלבד שכל איסורו מעמון ומואב הוא נלמד; אבל עד דור עשירי שהתורה אסרתו בפירוש הרי שאף הנקבה אסורה, כי אמרה תורה: לא יבוא "ממזר" בקהל ה', ובכלל "ממזר" כל מי שיש בו "מום זר" [כדלעיל עו ב] בין זכרים ובין נקבות.

ותמהינן: **והאנן תנן** במשנתנו: **ממזרים ונתינים אסורין ואיסורן איסור עולם אחד זכרים ואחד נקבות** אסורות לעולם, הרי שלא חילקה המשנה בין זכרים לנקבות אף לאחר עשרה דורות?!

ומשנינן: **לא קשיא** ממשנתנו על ריש לקיש,

שייטמעו כשרים בזרעו, כיון שאיסור ידוע לכל הוא.

ממזר **דלא ידיע** כלל ואפילו לממזר עצמו, **לא חיי** אפילו הוא, כדי שלא ישא כשירה.

ממזר **דידיע ולא ידיע** כלומר: ממזר שאין פסולו ברור ומחלט בעיני הבריות, **עד תלתא** דרי [עד שלשה דורות, כלומר: הוא ובנו] שדרך העולם להיות זהיר — הרי הממזר חיי, אבל **טפי** משלשה דורות **לא חיי** הממזר, כי מתוך שאין פסולו ברור משתכח הדבר לאחר זמן, וזה הוא שאמר רבי אליעזר: מי יתן לי דור שלישי ואטהרנו.⁽⁸⁾

ההוא ממזר לא ידוע דהוה **בשבבותיה דרבי אמרי** [שהיה גר בשכנותו של רבי אמרי], **אכריז עליה רבי אמרי דממזרא הוה**, הודיע רבי אמרי את פסולו ברבים.

הוה **בכי** ההוא ממזר ואזיל.

אמר ליה רבי אמרי: וכי מה לך בוכה?! הרי **חיים נתתי לך**, כי ממזר שאינו ידוע אין לו תוחלת חיים.

אמר רב חנא בר אדא: **נתינים דוד גזר עליהם עבדות**, ומכח זה נאסר להתחתן בהם כשאר עבדים [על פי תוספות בכתובות כט א בהבנת רש"י].⁽⁹⁾

דין הממזר לאחר עשרה דורות במקומו, והואיל ובממזר לא חילקה תורה בין זכרים לנקבות, אף לאחר עשרה דורות לא תחלק בו בין זכר לנקבה.

שאלו את רבי אליעזר:

ממזרת לאחר עשרה דרי [עשרה דורות] — מהו?

אמר להם: מי יתן לי דור שלישי של ממזר ואטהרנו, כלומר: לו אך הייתי רואה בעיני דור שלישי של ממזר אכן הייתי מטהרנו, אלא שאין לממזר דור שלישי.

אלמא קסבר רבי אליעזר: **ממזרא לא חיי** [ממזר אינו חי], כדי שלא ייטמעו כשרים בדורותיו [רש"י].

וכן אמר רב חנא: **ממזרא לא חיי**.

ומקשינן עלה: **והא אנן תנן** במשנתנו: **ממזרים אסורין ואיסורן איסור עולם**, הרי שיש לממזר דורות?!⁽¹⁰⁾

אמר רבי זירא: **לדידי מפרשא לי מיניה דרב יהודה** [כך שמעתי לפרש מרב יהודה]:

ממזר **דידיע** [ידוע] — לכל בבירור — **חי** [חי הוא וחיים דורותיו], כי אין לחוש

8. ואם תאמר: כיון שמממזר ידוע אכן חי הוא, למה השיב רבי אלעזר על השאלה בדיון ממזר לאחר עשרה דורות כפי שהשיב, והרי דבר אפשרי הוא בממזר ידוע!?

9. כתב רש"י במשנה בכתובות כט א: נתינה, מן הגבועונים, והיא אסורה לקהל דדוד גזר עליהם כדאמרין ביבמות; וכתבו התוספות שם: פירש בקונטרס, דדוד גזר עליהם שלא לבוא בקהל,

8. ואם תאמר: כיון שמממזר ידוע אכן חי הוא, למה השיב רבי אלעזר על השאלה בדיון ממזר לאחר עשרה דורות כפי שהשיב, והרי דבר אפשרי הוא בממזר ידוע!?

וכיארו התוספות: סתמא בעו מיניה, ויש גורסים: [ראה מהר"ם וישרש יעקב] ספיקא בעו מיניה, והשיב להם כן; ואם היה ממזר ידוע, היה משיב להם דמותרת דסבירא ליה לרבי אליעזר

שנאמר: ויקרא המלך [דוד] לגבעונים, ויאמר אליהם: והגבעונים לא מבני ישראל המה, כלומר: אינם ראויים לבוא בקהל.⁽¹⁰⁾

מאי טעמא גזר עלייהו דוד?

המשך השמועה מבאר את הפסוקים בשמואל שהוא הרקע לגזירת דוד, וכך כתוב שם:

א. ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה, ויבקש דוד את פני ה' [שאל באורים ותומים, כדמפרש ואזיל]; ויאמר ה': [מפני שני דברים הגשמים נעצרו], אל שאול, ואל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים, [מפרש לה ואזיל].

ב. ויקרא המלך לגבעונים [לפייסם] ויאמר אליהם; והגבעונים לא מבני ישראל המה, כי אם מיתר האמורי, ובני ישראל נשבעו להם, ויבקש שאול להכותם בקנאתו לבני ישראל ויהודה.

ג. ויאמר דוד אל הגבעונים: מה אעשה לכם, ובמה אכפר, וברכו את נחלת ה'.

ד. ויאמרו לו הגבעונים: אין לנו [תביעת] כסף וזהב עם שאול ועם ביתו [אלא נפשות אנחנו תובעים], ואין לנו איש להמית בישראל [אלא בבית שאול כי הוא אשר חטא לנו]; ויאמר [דוד לגבעונים]: מה אתם אומרים אעשה לכם.

ה. ויאמרו אל המלך: האיש אשר כילנו, ואשר דימה לנו נשמדנו מהתיצב בכל גבול ישראל.

ו. יותן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום [תלייה על עץ] לה' בגבעת שאול בהר ה', ויאמר המלך: אני אתן [לכם מזרעו של שאול, להמיתם].

ז. ויחמול המלך על מפיושת בן יהונתן בן שאול [שלא יומת] על [בגלל] שבועת ה' אשר בינותם בין דוד ובין יהונתן בן שאול.

ח. ויקח המלך את את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול, את אדמוני ואת מפיושת [בן שאול רבו של דוד, תוספות], ואת חמשת בני מיכל בת שאול, אשר ילדה לעדריאל בן ברזילי המחולתי.

ט. ויתנם ביד הגבעונים ויוקיעום בהר לפני ה', ויפלו שבעתים יחד, והם הומתו בימי קציר בראשונים, כתחילת קציר שעורים [בימות ניסן].

דכתיב: "ויהי רעב בימי דוד, שלש שנים שנה אחר שנה"; וביקש דוד לידע את הסיבה לבצורת שירדה על ארץ ישראל.

בשנה הראשונה של הבצורת, אמר להם דוד לבני ישראל: (11) שמא עובדי עבודת כוכבים יש בכמ, ומשום כך אין מטר על פני

10. אין זה פשוטו של מקרא, אלא: ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם, היינו שדיבר על לכם דברי פיוסין, והם לא נתפייסו, כי "והגבעונים לא מבני ישראל המה וגו'".

11. ראה בחידושי אגדות למהרש"א, מהיכן למדו חז"ל כל זה.

והיינו משום עבדות.

וראה בגמרא לקמן דפריך: והרי יהושע כבר גזר עליהם עבדות?!

ואולם לקמן עט א בד"ה נתינים, הבינו דברי רש"י, שלא משום עבדות אסרם דוד, אלא שגזר עליהם איסור שלא יבואו בקהל.

הארץ; דהרי כתיב: ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם ועצר את השמים ולא יהיה מטרי?

בדקו בני ישראל ולא מצאו בנייהם עובדי עבודה זרה. (12)

בשנה השניה של הבצורת אמר להם דוד לבני ישראל: שמא עוברי עבירה [גואפים] יש בכבם; דהרי כתיב: ויימנעו רכיבים ומלקוש לא היה, ומצח [כי מצח] אשה זונה היה לך וגו'?

בדקו בני ישראל ולא מצאו עוברי עבירה בנייהם.

בשנה השלישית אמר להם דוד לבני ישראל: שמא פוסקי צדקה ברבים יש בכבם ואין נותנין; דהרי כתיב: נשיאים ורוח וגשם אין [כי] איש מתהלל במתת שקר.

בדקו בני ישראל ולא מצאו מאלה בינותם.

כיון שכן אמר דוד: אין הדבר תלוי אלא בך. (13)

מיד: ויהי רעב בארץ, ויבקש דוד את פני ה'!

ומפרשין: מאי היא בקשה זו?

אמר ריש לקיש: ששאל דוד באורים ותומים.

מאי משמע לפרש "ויבקש דוד את פני ה'" על שאלה באורים ותומים?

אמר רבי אלעזר: אתיא גזירה שוה "פני פני", דכתיב הכא בדוד: ויבקש דוד את "פני" ה', וכתוב התם [כשנתמנה יהושע למלך]: ולפני אלעזר הכהן יעמוד [יהושע] ושאל לו כמשפט האורים לפני ה'.

"ויבקש דוד את פני ה'" ויאמר ה': א. אל שאול. ב. ואל בית הדמים על אשר המית [שאל את] הגבעונים [מפני שתי סיבות אלו נעצרו הגשמים].

ומפרשת הגמרא: "אל שאול" היינו: שלא נספד כהלכה, שנקבר פתאום בהחבא, שגנבוהו אנשי יבש גלעד וקברוהו ולא נספד לפי כבודו [רש"י בספר שמואל].

"ואל בית הדמים על אשר המית הגבעונים"

וכי היכן מצינו בשאול שהמית את הגבעונים! (14)

אלא, מתוך שהרג שאול את נוב עיר הכהנים, שהיו מספקין להם [הכהנים לגבעונים] מים ומזון — מעלה עליו [על שאול] הכתוב, כאילו הרג לגבעונים.

ותמהינן: מצד אחד קא תבע הקב"ה על כבודו של שאול ואמר: "אל שאול" דהיינו

12. ראה בערוך לנר שנתן טעם למה לא בדק דוד בשנה הראשונה על עבירות אחרות שבדק עליהם בשנה השניה ובשלישית.

13. כלומר: מאחר שאין הבצורת באה משום עבירותיהם של ישראל, על כרחך שהוא ענין

14. ראה בערוך לנר, שאכן המית שאול מן

בידינו לתקן. ולכן, ניקרינהו וניפייסינהו
[נקרא לנתינים ונפייסם].

מיד — "ויאמר ה' אל שאול ואל בית
הדמים, על אשר המית את הגבעונים.

ויקרא המלך לגבעונים, ויאמר אליהם: (1) מה
אעשה לכם, ובמה אכפר? וברכו את נחלת
ה'!"

ויאמרו לו הגבעונים: אין לנו כסף וזהב עם
שאול ועם ביתו, כי אם נפשות!"

ביקש לפייסם בממון ולא רצו, אמר: שמא
הם מתביישין זה מזה? הלך ופייס כל אחד
לעצמו, ולא נתפייסו.

לכך כתיב: אין "לי" כסף וזהב [רש"י
שמואל בשם ירושלמי].

"ואין לנו איש להמית בישראל."

אין לנו איש להמית בכל שאר בני ישראל,
שלא חטאו לנו.

"ויאמר [דוד לגבעונים]: מה אתם אומרים
— אעשה לכם!"

שלא נספד כהלכה ובאותו מעמד קא תבע
הקב"ה את סורחנו של שאול, על אשר
המית שאול את הגבעונים?!

ומשינין: אין, אכן כן הוא דרכו של הקב"ה!

דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב: בקשו את ה'
כל ענוי הארץ [כצ"ל], אשר משפטו פעלו
[הלמ"ד בשורוק]?]

באשר משפטו — שם פעלו, במקום שדנים
האדם, שם מזכירים פועל צדקותיו, וכן
שאול שנידון על הגבעונים, הרי שבאותו
מעמד הזכיר הקב"ה את פועל צדקותיו
ותבע את כבודו שלא נספד כהלכה.

אחר ששמע דוד על שתי הסיבות שהביאו
לבצורת, אמר דוד:

את התביעה על כבודו של שאול הרי כבר
אין בידינו לתקן, הואיל וכבר נפקו להו
תריסר ירחי שתא, עברו כבר יותר משנים
עשר חדשי שנה מאז שנפטר, ולא דרכיה
למספדיה, ואין דרך לסופדו לאחר שחלפו
שנים עשר חודש.

ואולם את אשר נעשה לנתינים, הרי יש

עט-א

ויאמר אליהם", דברי ריזוי הם, שיעברו על
מדותיהם וימחלו לשאול ולביתו. אך "והגבעונים
— לא מבני ישראל המה!" , שהראו במדת
האכזריות שלהם כי הם אינם מזרעו של אברהם
אבינו, ואינן הם ראויים להידיבק בישראל. ולכך
גזר עליהם דוד שלא יבואו בקהל.
ודברים אלו שכתב רש"י על "והגבעונים לא
מבני ישראל המה", יסודם בגמרא כאן בהמשך
השמועה [אלא שלא מבואר כן בתורת פירוש על
הפסוק].

הגבעונים, אלא שהלשון משמע שהמית את רוב
הגבעונים או את כולם, ועל זה מקשה הגמרא:
וכי היכן מצינו בשאול שהמית את הגבעונים.

1. לא נמצא פסוק כזה "ויאמר אליהם מה אעשה
לכם" בספר שמואל, אלא "ויקרא המלך
לגבעונים, ויאמר אליהם. והגבעונים, לא מבני
ישראל המה. ויאמר דוד אל הגבעונים: מה
אעשה לכם?"

ובפשוטו הוא דילוג מפסוק לפסוק. ואולם
רש"י בשמואל פירש "ויקרא המלך לגבעונים